

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО СПРИЙМАННЯ ТА ФАНТАЗІЇ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ РОЗВАЖАЛЬНОГО МАЛЮВАННЯ

У статті розкривається сутність понять «творче сприймання» та «фантазія». Характеризується розважальне малювання з позиції творчого самовираження дитини. Відзначається, що для розвитку творчого сприймання та фантазії у дітей дошкільного віку в процесі розважального малювання необхідним є створення художньо-естетичного середовища.

Ключові слова: творче сприймання, фантазія, розважальне малювання, художньо-естетичне середовище, діти дошкільного віку.

The article reveals the essence of the concepts of «creative perception» and «imagination». Entertaining drawing from the standpoint of child's creative self-expression is characterized. It is noted that for the development of creative perception and imagination in preschool children in the process of entertaining drawing it is necessary to create an artistic and aesthetic environment.

Key words: creative perception, imagination, entertaining drawing, artistic and aesthetic environment, preschool children.

Однією з умов сучасного розвитку суспільства є виховання нового типу особистості – творчого та креативного. Виховати творчу людину без краси неможливо. Відповідно, особливої необхідності набуває формування в дітей дошкільного віку мистецько-творчої компетенції – здатності дитини практично реалізовувати свій художньо-естетичний потенціал для отримання бажаного результату творчої діяльності на основі розвинених емоцій та почуттів до видів мистецтв, елементарно застосовувати мистецькі навички в життєвих ситуаціях під час освітньої та самостійної діяльності [1]. Становлення світогляду дитини, її ставлення до навколишнього світу, а отже й формування її особистості загалом, передбачає розвиток у неї здатності бачити та розуміти інформацію естетичного характеру, яка утворює зміст культурного середовища. Передумовою розвитку здатності до естетичного сприймання виступає естетична сприйнятливість дошкільника, що проявляється через його інтерес та підвищену емоційну чутливість.

Художньо-естетичний розвиток дітей дошкільного віку, розвиток їх творчого сприймання та фантазії – актуальні проблеми сьогодення. Питання вивчення розвитку сприймання на етапі дошкільного онтогенезу є досить поширеними в дитячій психології. Феномен сприймання досліджували як зарубіжні, так і вітчизняні вчені: Т. Рібо, Дж. Селлі, Л. Виготський, С. Рубінштейн, М. Палагіна, О. Дьяченко, О. Кононко та інші, які зробили великий внесок у вивчення означеної проблеми. Але проблема розвитку творчого сприймання та фантазії у дітей дошкільного віку в процесі розважального малювання, з усією її багатогранністю поки недостатньо розроблена та потребує подальшого вивчення.

Одним із провідних засобів розвитку творчого сприймання та фантазії у дітей дошкільного віку прийнято вважати образотворчу діяльність, яка проводиться у закладах дошкільної освіти, як на організованих заняттях, так і у самостійній художній діяльності. На особливому значенні періоду дошкільного дитинства для розвитку творчого сприймання як властивості творчої особистості наголошується в дослідженнях класиків зарубіжної та вітчизняної психології: Л. Виготського, В. Давидова, Д. Ельконіна, Г. Костюка, В. Кудрявцева, О. Леонтєва, В. Моляко, Л. Єрмолаєвої-Томіної, Т. Ратанової, Д. Ніколенка, Ф. Фрадкіна та інших. Творче сприймання та фантазія дітей має величезний потенціал для реалізації резервів комплексного підходу в навчанні і вихованні. Сприймання – джерело наших знань про дійсність, яке залежить від досвіду людини. Процес сприймання

відбувається у єднанні з іншими психічними процесами особистості: мисленням (ми усвідомлюємо те, що є перед нами), мовленням (називаємо предмет сприйняття), почуттям (певним чином ставимося до того, що сприймаємо), волею (тією чи іншою мірою довільно організовуємо процес сприймання) [3, с. 96].

На думку В. Моляко, творче сприймання це – процес (та його результат), конструювання суб'єктивно нового образу, який у більш чи менш значній мірі видозмінює, своєрідно модифікує предмети та явища об'єктивної реальності [4, с. 8].

Особливим є співвідношення між поняттями «уява» та «фантазія», де під уявою розуміється вміння на основі отриманих знань та досвіду створювати нові об'єкти, ідеї, а під фантазією – вміння вигадувати нові, фантастичні ідеї, ситуації, використовуючи при цьому творчий та інтелектуальний потенціал.

У науковій літературі часто зустрічається паралельне використання термінів «уява» та «фантазія». Багато авторів вживають їх як синоніми (Л. Балацька, Ю. Самарін, М. Зябліцева, Л. Харламова, І. Аманіс, О. Степанов, М. Фіцула, Є. Рогов, В. Шапар).

Уява (фантазія) є органічною частиною функціонування психіки дитини. Тому неможливо штучно ізолювати її від решти психічних процесів і явищ. Вона має спільні зв'язки з пам'яттю, мисленням, увагою, сприйняттям, відчуттями, емоційною сферою.

Р. Немов зазначає, що, якщо уява малює у свідомості картини, які мало або зовсім не відповідають дійсності, то її іменують фантазією [5, с. 265]. Таким чином, ним фактично виокремлюється фантазія як певний підвид уяви.

Отже, можемо визначити фантазію як психічний процес створення образів та ситуацій, що в реальному житті ніколи не сприймалися людиною.

Тоді творче сприймання – це процес, у результаті якого створюється новий образ, який видозмінює, перетворює реальні предмети і явища.

Для того, щоб розвивати творче сприймання, фантазію у дітей дошкільного віку, необхідна особлива організація образотворчої діяльності.

Розважальне малювання (малювання нетрадиційними техніками) – вид діяльності, який є не тільки цікавим, а й доступним для дітей, і передбачає можливість створення предметних, сюжетних і декоративних зображень. Таке малювання приваблює дошкільнят більш легкими способами виконання, якісними результатами, свободою дій, швидкими темпами роботи.

Нетрадиційні техніки малювання є досить відомими, але вони ще не знайшли широкого застосування, хоча можуть бути ефективними для зображення певних тем та для розвитку дитячої творчості. На протигагу традиційним технікам, вони дають можливість відійти від стереотипів, надати дитині максимальну свободу у створенні нею образів [2, с. 9]. Зображувати можна чим завгодно на основі різних матеріалів. Усе залежить лише від бажання та творчих поривань самої дитини.

Розважальне малювання, на відміну від звичайних занять із малювання, заперечує пряме навчання, тренування дитини з метою «формування зображувальних навичок», використання зразків для наслідування, «показу» та «вказівок» і визначає пріоритетним гуманістичний підхід до організації та педагогічного супроводження цієї діяльності.

З огляду на визначені положення можемо зазначити, що для розвитку творчого сприймання та фантазії у дітей дошкільного віку в процесі розважального малювання необхідним є створення художньо-естетичного середовища.

«Художню частину» середовища формує наповнення його творами мистецтва (репродукції різних видів і жанрів мистецтва), зображувальними матеріалами та обладнанням. Вони «матеріалізують» для дитини дошкільного віку мову мистецтва. «Естетична частина» середовища забезпечується позицією педагога, його професійністю та естетичною культурою, розумінням краси і форм її існування, компетентністю в галузі мистецтва та художньої діяльності, вмінням створити необхідний емоційний фон, у якому розгортатиметься образотворча діяльність [7].

Серед засобів розвитку творчого сприймання та фантазії, мистецько-творчої компетентності, можна виділити такі: естетика побуту (навчає дитину відчувати й розуміти

красу життя, виховує в неї прагнення створювати та берегти її), твори мистецтва (використовують у оформленні побуту, під час освітньої та самостійної діяльності), природа (виступає еталоном кольору, форми, звуку – основних засобів виразності в мистецтві).

Значна роль належить обізнаності педагога, його особистій компетентності, емоційності, майстерності, зацікавленості щодо розвитку творчого сприймання та фантазії у дітей дошкільного віку. Педагог має вміти надихати дітей на творчість, створювати ситуації, що ведуть до раптового знаходження правильного рішення після невдалих намагань на основі спроб і помилок, творчого осяяння, вигадки.

Для розвитку творчого сприймання та фантазії у дітей дошкільного віку в процесі розважального малювання визначаємо наступні способи, які допоможуть прищепити любов дітям до мистецтва та спонукати їх творити власноруч:

1. Паузи споглядання (ефективний спосіб накопичити естетичні враження, які дитина згодом використає під час художньо-продуктивної діяльності).

2. Паузи вслуховування (допоможуть розвинути творче сприймання та фантазію).

3. Творчі ігри («Відкрий красу (милування)», «Дослідник», «Таблиця сприймання», «Що чути?», «Аромати природи», «Чарівник» та інші). Спираючись на запропоновані І. Білою творчі ігри-завдання, вважаємо доцільним їх використання в роботі з дітьми дошкільного віку, що допоможе стимулювати розвиток перцептивної сфери [6, с. 12]. Мета завдань – цілеспрямовано активізувати сенсорно-перцептивні, мисленнєві процеси (розвиток вміння спостерігати, виділяти, аналізувати структурні, функціональні властивості об'єктів, їх порівняння, віднаходження схожості, подібності, аналогічності, відмінності та способи поєднання) та передбачити становлення базису сенсорного досвіду, мисленнєвих дій, творчого бачення світу.

Таким чином, розважальне малювання сприяє розвитку творчого сприймання та фантазії у дітей дошкільного віку, оскільки вносить у мислення дітей індивідуальність, оригінальність, варіативність, креативність, допитливість. Створення необхідних умов допоможе кожній дитині, незалежно від рівня її розвитку, стати більш відкритою до нових ідей, здатною відходити від зразків, демонструвати більш високий рівень розвитку уяви, суттєво підвищити зацікавленість у художній творчості, урізноманітнити вияви творчої фантазії.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 12 січ. 2021 р. № 33. URL: [https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/ Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf).

2. Ігнатюк І. О. Розвиток творчих здібностей дітей в образотворчій діяльності : посібник. Зачепилівка, 2012. 25 с.

3. Казміренко Л., Кудерміна О., Мойсєєва О. Психологія : підручник. Київ, 2015, 213с.

4. Моляко В. О. Концепція творчого сприймання. *Актуальні проблеми психології: Проблеми психології творчості : зб. наук. праць*. 2008. Т.12. Вип. 5. Ч.1. С. 7–14.

5. Немов Р. С. Психологія : учебн. для студ. высш. пед. учебн. заведений. В 3 кн. 4-е изд. Москва : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000. 640 с.

6. Організація творчого сприймання на різних вікових рівнях : методичні рекомендації / В. О. Моляко, І. М. Біла, Н. А. Ваганова та ін.; за ред. В. О. Моляко. Київ : Педагогічна думка, 2015. 57 с.

7. Сухорукова Г. В., Дронова О.О., Голота Н.М., Яшур Л. А. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі : підручник. Київ : Слово, 2010. 376 с.